

**UNIwersytet MIKOŁAJA KOPERNIKA
W TORUNIU**

**Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania
Katedra Gospodarowania Zasobami Pracy**

Prof. dr hab. Zenon Wiśniewski
- Kierownik Katedry -

ul. Gagarina 13a, 87-100 Toruń
Tel./fax: (056)-6114-638
E-mail: zenwis@umk.pl

Toruń, 23.08.2017

R E C E N Z J A

rozprawy doktorskiej mgra Marka Wikińskiego pt.

Wpływ wykorzystania środków strukturalnych UE i EOG

na tworzenie miejsc pracy w subregionie radomskim

przygotowanej na Wydziale Nauk Ekonomicznych i Prawnych
Uniwersytetu Technologiczno-Humanistycznego w Radomiu
pod kierunkiem Prof. dr hab. Katarzyny Głębickiej-Auleytner
i promotora pomocniczego dr Elżbiety Siek

I. Ocena ogólna

Z zainteresowaniem przestudiowałem pracę doktorską mgra Marka Wikińskiego. Lektura tego dzieła pozwala na wstępie stwierdzić, że zasługuje ono na pozytywną ocenę. Rozprawa jest rzetelnym studium analitycznym dotyczącym wpływu środków strukturalnych na tworzenie miejsc pracy na przykładzie subregionu radomskiego. O walorach recenzowanej rozprawy decydują w szczególności następujące jej cechy: bardzo trafny wybór tematu, osiągnięcie założonych celów, poprawne wykorzystanie metod ilościowych w procesie badawczym, logiczna konstrukcja pracy i właściwy dobór źródeł informacji.

Zw

1. Trafność wyboru tematu

W literaturze przedmiotu spotkać można wiele opracowań traktujących rynek pracy jako względnie jednorodne i głównie makroekonomiczne zjawisko. Tymczasem dla rynku pracy typowa jest głęboka segmentacja, w tym także w ujęciu przestrzennym. Szczególnie w Polsce mamy bardzo duże zróżnicowanie sytuacji na regionalnych i lokalnych rynkach pracy. Wynika to przede wszystkim z faktu, że lokalne rynki pracy dysponują zasobami pracy o różnym charakterze pod względem cech społeczno-demograficznych, jakości pracy i ruchliwości pracowniczej. Popytowa strona na lokalnych rynkach pracy wykazuje również istotne zróżnicowanie, co wyraża się w odmiennej strukturze i rozmiarach zatrudnienia. Ponadto w każdym powiecie bezrobocie ma inny charakter z uwagi na swoje przyczyny, strukturę bezrobotnych, postawy wobec pracy osób poszukujących zatrudnienia itd. Na lokalnych rynkach pracy zróżnicowane są też szanse zatrudnieniowe bezrobotnych i ich działania zmierzające do podjęcia pracy zawodowej. Odmienne są też możliwości kreowania miejsc pracy.

Kreowanie miejsc pracy na szczeblu lokalnym wspierane jest przez politykę rozwoju regionalnego Unii Europejskiej. Wsparcie finansowe w ramach unijnej polityki regionalnej i strukturalnej przyczynia się do szybszego rozwoju słabszych regionów i ogranicza między innymi rozmiary emigracji zarobkowej z krajów niżej do wyżej rozwiniętych. Trzeba jednak pamiętać, że unijna polityka rozwoju regionalnego ze względu na wysokie koszty wzbudza wiele kontrowersji.

Na styku wykorzystania środków strukturalnych i tworzenia nowych miejsc pracy na szczeblu regionalnym pojawia się wiele problemów czekających na wyjaśnienie, jeśli chodzi o skuteczność podejmowanych działań. Wynika to z faktu, że badania na ten temat w subregionach o wysokim bezrobociu są rzadko podejmowane i dlatego istnieje wiele luk w wiedzy, których wypełnienie może przyczynić się do stworzenia całościowej strategii.

Mgr Marek Wikiński podjął omawiany problem w swojej dysertacji doktorskiej. Jego rozprawa stanowi cenny przyczynek do dalszych badań nad strategiami tworzenia nowych miejsc pracy w Polsce w ramach polityki strukturalnej. Jest ona ważnym źródłem informacji, umożliwiającym przygotowanie zmian w polityce regionalnej w celu lepszego wykorzystania środków strukturalnych i zwiększenia przez to konkurencyjności subregionów. W świetle poczynionych uwag wybór tematu pracy należy uznać za bardzo trafny, gdyż dotyczy bardzo aktualnego i niedostatecznie zbadanego zagadnienia oraz wychodzi naprzeciw oczekiwaniom praktyki. Problematyka rozprawy doktorskiej mgra Wikińskiego mieści się w pełni w dyscyplinie naukowej ekonomia.

2. Cel rozprawy

Cele rozprawy mają charakter zarówno poznawczy (pogłębienie wiedzy teoretycznej i weryfikacja jej ustaleń na gruncie praktycznym), jak i pragmatyczny, zmierzający do wskazania rekomendacji dla procesów innowacyjnych w polityce regionalnej województwa małopolskiego. Głównym zamierzeniem dysertacji była ocena procesów tworzenia miejsc pracy w subregionie radomskim w wyniku wykorzystania środków strukturalnych UE i EOG. Analizę skuteczności wykorzystania pomocy finansowej Unii Europejskiej i EOG przeprowadzono dla lat 2004-2015.

Autor sformułował dziesięć pytań badawczych, które dotyczyły rodzajów realizowanych projektów w subregionie, ich celów, wysokości wsparcia, podejmowanych działań i ich wpływu na utrzymanie lub stworzenie nowych miejsc pracy.

W pracy podjęto próbę weryfikacji hipotezy, że „Fundusze strukturalne UE i EOG wpływają pozytywnie na rynek pracy subregionu radomskiego, ponieważ dzięki nim zostają utrzymane lub powstają nowe miejsca pracy”. Hipotezę centralną obudowano siedmioma hipotezami pobocznymi. W moim przekonaniu sformułowane hipotezy świadczą o dobrej znajomości problematyki polityki strukturalnej i rynku pracy przez Doktoranta.

3. Metoda badania

Opracowanie ma charakter teoretyczno-empiryczny. W części teoretycznej rozprawy na podstawie studiów literaturowych za pomocą metody opisowej podjęto próbę przedstawienia polityki spójności w Unii Europejskiej, roli funduszy strukturalnych w tworzeniu miejsc pracy, a także Norweskiego Mechanizmu Finansowych i Mechanizmu Finansowego EOG. Zwrócono także uwagę na podstawowe teorie rynku pracy.

Za adekwatny do postawionego celu badawczego uważam dobór ilościowych i jakościowych metod empirycznych, którymi posłużył się Autor. W dysertacji zastosowano analizę dokumentów, badanie ankietowe i modelowanie ekonometryczne. Metody są dobrze dobrane, a także różnorodne, pozwalające na realizację postawionych zamierzeń badawczych.

Badania empiryczne prowadzone były od maja do grudnia 2016 roku, a ich terenem był subregion radomski, który w statystykach UE oznaczony jest numerem PL 128 na poziomie trzecim w klasyfikacji NUTS. W badaniu ankietowym wykorzystano starannie przygotowany kwestionariusz ankiety zawierający 41 pytań. Dobór respondentów był celowy. Objęto nim 341 beneficjentów, którzy stworzyli miejsca pracy. Wybrani beneficjenci realizowali 63,3% ogółu projektów w subregionie radomskim. Badania zostały przeprowadzone w 51 urzędach gminy, 7 powiatowych urzędach pracy, Wojewódzkim Urzędzie Pracy – filia w Radomiu oraz wśród

281 pracodawców korzystających ze wsparcia z funduszy europejskich na tworzenie nowych miejsc pracy. Dobór tak dużej liczby pracodawców zasługuje na szczególne uznanie.

Pragnę podkreślić, że badanie ankietowe pozwala na ocenę procesu tworzenia nowych miejsc pracy w ramach polityki spójności, ponieważ posiada ono następujące zalety:

- źródłem informacji są beneficjenci środków unijnych, którzy są w stanie udzielić wiarygodnych informacji, co oznacza sięganie do pierwotnych źródeł;
- w toku badania można uzyskać informacje pozwalające ocenić obecnie stosowane instrumenty wspierania tworzenia nowych miejsc pracy;
- przedsiębiorcy mogą zasygnalizować problemy związane z tworzeniem nowych miejsc pracy w praktyce;
- w badaniu ankietowym jest szansa ustalenia nie tylko istniejącego stanu lub przewidywanych zmian w zakresie zatrudnienia, ale także ich przyczyn i uwarunkowań;
- sondaż stwarza możliwość poznania zamierzeń firm co do przyszłych miejsc pracy;
- opracowanie informacji przekazanych przez pracodawców, których cechy są znane, umożliwia następnie dezagregację wyników w różnych przekrojach.

W celu uzyskania informacji o wpływie funduszy europejskich na tworzenie stałych miejsc pracy wykorzystano modelowanie ekonometryczne. Modyfikacje modelu ekonometrycznego poddano estymacji klasyczną metodą najmniejszych kwadratów (KMNK). W mojej ocenie do rozwiązania postawionych problemów badawczych wykorzystano właściwe metody analizy ilościowej. Modele empiryczne, techniki ich estymacji i statystyki opisowe zostały precyzyjnie przedstawione w pracy i zwalnia to recenzenta z obowiązku ich powtórnego omawiania.

Reasumując, należy podkreślić, że część empiryczna jest mocną stroną pracy.

4. Dobór źródeł informacji

Źródła wykorzystane w pracy są adekwatne do założonych celów badawczych.

Część teoretyczna pracy bazuje na polskiej literaturze zwartej, czasopismach, aktach prawnych, dokumentach urzędowych dotyczących programów Unii Europejskiej i EOG oraz źródłach internetowych. Rozprawę przygotowano głównie w oparciu o polską literaturę przedmiotu. Została ona w zasadzie właściwie dobrana, a Autor wykazał się umiejętnością jej wykorzystania do prezentacji dotychczasowego dorobku. W sumie wykorzystano 264 źródła. Odczuwa się jednak pewien niedostatek zagranicznej literatury.

W części empirycznej dla zobrazowania sytuacji na rynku pracy i analiz wykorzystano dane ze sprawozdań GUS, informacje z Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL), Eurostatu i Komisji Unii Europejskiej oraz samodzielnie przeprowadzonych badań ankietowych.

5. Konstrukcja pracy

Recenzowana rozprawa składa się z wstępu, pięciu rozdziałów, podsumowania i bibliografii. Ponadto zawiera ona aneks. Dysertacja liczy łącznie 286 stron. Jej układ podporządkowany został zarówno przyjętemu celowi badawczemu, jaki i zastosowanej metodzie realizacji tego zadania. Konstrukcja opracowania jest w zasadzie wyważona. Trzy pierwsze rozdziały - o objętości 116 stron - mają charakter informacyjno-wprowadzający na temat polityki spójności i funduszy strukturalnych Unii Europejskiej i EOG, a pozostałe dwa dotyczą rynku pracy.

W pierwszym rozdziale - liczącym 35 stron – scharakteryzowana została polityka spójności społeczno-gospodarczej w Unii Europejskiej. W analizie uwzględniono jej genezę, cele, priorytety i wymiary.

Analiza funduszy strukturalnych UE powiązanych z finansowaniem lokalnych rynków pracy przedstawiona została w rozdziale drugim. Opisano w nim fundusze strukturalne UE na rzecz tworzenia miejsc pracy i dokumenty programowe wydatkowania tych funduszy w Polsce. Rozdział kończy opis środków strukturalnych UE wykorzystanych w subregionie radomskim.

W trzecim rozdziale rozprawy dokonano analizy Norweskiego Mechanizmu Finansowego i Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego z uwzględnieniem wykorzystania środków z tych funduszy w subregionie radomskim.

Jedynym fragmentem dotyczącym rynku pracy są rozważania zawarte w rozdziale czwartym. Zostały w nim przedstawione podstawowe teorie rynku pracy, instrumenty aktywnych programów zatrudnienia i sytuacja na rynku pracy w subregionie radomskim na tle Polski. Szkoda, że Autor nie rozbudował części teoretycznej dotyczącej rynku pracy i nie podjął próby jej ściślejszego powiązania z badaniem empirycznym.

Dla osób zajmujących się rynkiem pracy najwartościowszy jest rozdział piąty, w którym zilustrowane zostały wyniki badań własnych Autora. Chciałbym zaproponować opublikowanie w formie artykułu wyników badań empirycznych. Zaslugują one na rozpowszechnienie.

Dysertacja kończy się podsumowaniem, w którym zawarte są między innymi rekomendacje dla praktyki gospodarczej.

II. Uwagi krytyczno-dyskusyjne

W pracy nie dostrzegłem istotnych usterek typu merytorycznego. Jednak z obowiązku recenzenta chciałbym zwrócić uwagę na niektóre kwestie wzbudzające niedosyt i udzielić Autorowi wskazań do dalszych badań.

1. Pewne uwagi może budzić konstrukcja rozprawy. Autor poświęcił aż 66 stron na informacje o funduszach strukturalnych i mechanizmie finansowym. Natomiast teorie rynku pracy i instrumenty aktywnej polityki rynku pracy zostały przedstawione pobieżnie tylko na 14 stronach. Z punktu widzenia celu pracy lepiej byłoby zwrócić większą uwagę na strategię i instrumenty tworzenia nowych miejsc pracy w gospodarce, a także argumenty teoretyczne świadczące na rzecz celowości interwencji państwa na rynku pracy w ramach polityki spójności. Nie wszyscy ekonomiści są bowiem zwolennikami aktywnej polityki rynku pracy.

2. Badacz nie może dokonać rzetelnej ewaluacji programów zatrudnienia, jeśli nie posługuje się obiektywnymi kryteriami oceny opartymi na powszechnie stosowanych w analizach naukowych miernikach. Dlatego w rozprawie brakuje mi prezentacji stanu badań nad metodami oceny polityki rynku pracy. Te kwestie są dobrze opisane w zagranicznej literaturze przedmiotu, którą młodzi badacze zajmujący się rynkiem pracy w Polsce powinni już studiować. Przykładem może być praca zbiorowa przygotowana przez zespół europejskich naukowców pt. *International Handbook of Labour Market Policy and Evaluation*, pod red. G. Schmida, J. O'Reilly i K. Schömann, Edward Elgar, 1996. Należało nawiązać też do wyników analiz przeprowadzonych przez takich renomowanych badaczy, jak na przykład M. Caliendo, D. Card, J. Kluve.

3) W pracy nie podkreślono, że wraz z ewolucją roli aktywnej polityki rynku pracy, nakierowanej coraz częściej również na realizację innych celów niż tylko podjęcie zatrudnienia oraz rosnącą w związku z tym różnorodnością stosowanych w aktywizacji bezrobotnych strategii (np. *flexicurity*, *transitional labour markets*, *workfirst*) i instrumentów, konieczne stało się zmodyfikowanie dotychczas stosowanego podejścia statycznego w ewaluacji programów zatrudnienia o nowe koncepcje i metody.

Po pierwsze, znacznie rozszerzono katalog analizowanych efektów programów. W zależności od specyfiki i celu programów bada się ich wpływ między innymi na: podjęcie dalszej edukacji lub udziału w kolejnym programie aktywizacji, odpływ do bierności zawodowej, pozostanie w zatrudnieniu w dłuższym czasie od zakończenia programu, stopę przepływu ze stanu niezatrudnienia do zatrudnienia czy poziom osiągniętych dochodów z pracy.

Po drugie, do badań ewaluacyjnych polityki rynku pracy wprowadzono podejście dynamiczne (*dynamic evaluation framework*).

Po trzecie, w międzyczasie wzrosła wiedza na temat czynników, które współdeterminują udział i efekty podjętej interwencji. W badaniach efektów przyczynowych uwzględnia się znacznie szerszy zestaw zmiennych opisujący nie tylko konkretny epizod bezrobocia badanej jednostki i jej cechy społeczno-demograficzne, ale również dokładny przebieg kariery pięć lat wstecz przed danym epizodem bezrobocia, cechy lokalnych rynków pracy, jak: stopa bezrobocia i tempo wzrostu PKB oraz szczegółowe cechy programów, które również wpływają na ich skuteczność. Przyczyniło się to do uzyskiwania bardziej wiarygodnych szacunków efektów programów, w mniejszym stopniu obciążonych efektem selekcji.

4) W opracowaniu spotkać można potknięcia formalne i językowe, które nie podważają jednak pozytywnej oceny pracy od strony formalnej. Chciałbym zwrócić uwagę na następujące usterki:

- w badaniach ekonomicznych hipotezy się weryfikuje lub potwierdza, a nie udowadnia (s. 10);

- wykres 5 zatytułowany jest niepoprawnie: „Liczba otrzymanych odpowiedzi w ramach badań – w procentach” (s.174). Ponadto tytuły wykresów naniesione są w pracy niepotrzebnie dwa razy;

- Autor stosuje bardzo często wykresy kołowe z dwoma cechami (np. s. 173). W statystyce wykresy te stosujemy, jeśli mamy co najmniej trzy cechy;

- w tablicach statystycznych Autor umieszcza liczby wraz ze znamionami (np. % na str. 143). Zgodnie ze standardami GUS w tablicach statystycznych powinny być tylko same liczby. Ponadto w tablicach nie stosuje się kolumny L.p. (np. tab. 70, s. 210).

III. Wniosek końcowy

Recenzowaną pracę doktorską oceniam jako w pełni spełniającą wymogi ustawowe niezbędne do uzyskania stopnia naukowego doktora w dyscyplinie naukowej ekonomia. Na tę ocenę składają się następujące elementy:

- trafnie dobrany cel rozprawy,
- dobry poziom teoretyczny analizy,
- kompleksowe ujęcie problemu (z wykorzystaniem licznych raportów i materiałów źródłowych),
- profesjonalne wykorzystanie metod statystycznych i ekonometrycznych do rozwiązania problemu badawczego,

 7

- przejrzysta struktura pracy wiodąca do realizacji celu podstawowego,
- klarowność prezentacji - zagadnienia przedstawione zostały w zrozumiały sposób także dla osób nie specjalizujących się w problematyce Unii Europejskiej i rynku pracy,
- sformułowanie wniosków dla polityki gospodarczej w oparciu o przeprowadzone analizy.

Doktorant przedstawił w kompetentny sposób na podstawie najnowszej literatury i innych źródeł podstawy polityki spójności społeczno-gospodarczej w Unii Europejskiej, a w części empirycznej pracy przeprowadził badania ankietowe wśród wielu podmiotów i poprawnie zastosował modelowanie ekonometryczne do znalezienia odpowiedzi na pytanie czy fundusze europejskie wpływają na tworzenie stałych miejsc pracy. Wykazał się przy tym umiejętnością samodzielnego prowadzenia analizy i zaprezentował bardzo dobry poziom wiedzy teoretycznej z zakresu dyscypliny, której dotyczy rozprawa.

Wnoszę, aby Rada Wydziału Nauk Ekonomicznych i Prawnych Uniwersytetu Technologiczno-Humanistycznego w Radomiu przyjęła - przygotowaną pod kierunkiem prof. dr hab. Katarzyny Głębickiej-Auleytner i promotora pomocniczego dr Elżbiety Siek - rozprawę doktorską mgra Marka Wikińskiego i dopuściła ją do publicznej obrony.

Leon Wisniewski